

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

13

NEDEN BU KİTAP?	15
DİJİTAL YERLİ KUŞAĞIN KODLARI: Z KUŞAĞI KİMDİR?	16
ANLAM ARAYIŞI VE İNANÇ KRİZİ: YENİ ÇAĞIN MANEVİ ZEMİNLERİ	17
DEİZM, AGNOSTİZM, ATEİZM: KAVRAMLAR, KESİŞİMLER, KIRILMALAR.....	19

Birinci Bölüm

Z KUŞAĞINI ANLAMAK

21

Z KUŞAĞININ PSİKOLOJİSİ VE DEĞER DÜNYASI	23
BİLGİYE ERİŞİM HIZI VE ŞÜPHE KÜLTÜRÜ	26
BİREYSELLEŞME VE ÖZGÜRLÜK İHTİYACI	29
SOSYAL MEDYA VE ALGI GERÇEKLİĞİ.....	37
OTORİTEYE GÜVENSİZLİK VE GELENEKSEL DİN ALGISI.....	44

İkinci Bölüm
MANEVİYATIN KOPUŞ NOKTALARI
49

"SADECE BİLİM YETER" DÜŞÜNCESİ: POZİTİVİZMİN ETKİSİ	51
DİNE DUYULAN GÜVENSİZLİK:	
TARİHSEL TRAVMALAR VE GÜNCEL SKANDALLAR.....	53
AİLEDE ANLATILMAYAN İMAN: SESSİZ GEÇEN BİR NESİL	61
YARGILAYICI DİLİN KAÇIRDIĞI KALPLER.....	66

Üçüncü Bölüm
DEİZMİ ANLAMAK
71

DEİZM NEDİR, NE DEĞİLDİR?	73
GENÇLER NEDEN DEİZMİ TERCİH EDİYOR?	77
TANRI'YA İNANÇ VAR, DİNE MESAFE NEDEN?	88
DUYGUSAL TRAVMALAR VE DİNDEN UZAKLAŞMA	
ARASINDAKİ İLİŞKİ	99

Dördüncü Bölüm
MANEVİYATA YENİDEN YOL BULMAK
105

MANA, MERHAMET VE ADALET ÜZERİNDEN İNANÇ İNŞASI.....	107
MODERN GENÇLİĞE MANEVİ DİLİ YENİDEN KURMAK	112
AHLAK, VİCDAN VE İMAN ARASINDAKİ İLİŞKİLER.....	115
ANLATMAK YERİNE YAŞAMAK: ROL MODEL OLMANIN GÜCÜ.....	117
ZİHİNLERE DEĞİL KALPLERE KONUŞMAK:	
PEDAGOJİK ANLATIM	120

Beşinci Bölüm
AİLEYE DÜŞEN ROL
123

SORGULAYAN BİR KUŞAKLA SAĞLIKLI İLETİŞİM KURMAK.....	125
AİLEDE MANEVİYAT NASIL YAŞATILIR?	128
YASAKLAMAK YERİNE ANLAMLANDIRMAK.....	131
SAKİN, AÇIK VE GÜVEN VEREN DİNÎ ANLATIM	135
ÇOCUKLARDA FITRAT TEMELLİ İMAN GELİŞİMİ	143

Altıncı Bölüm
EBEVEYNLER İÇİN MANEVİ REHBERLİK
149

EBEVEYNLER İÇİN MANEVİ REHBERLİK NEDEN GEREKLİDİR?	151
İNANÇLA BİLİM ARASINDA EVDE KURULAN KÖPRÜ	155
EBEVEYNİN MANEVİ REHBERLİK ROLÜ	158
SON SÖZ NİYETİNE: UMUDUN DİLİYLE YENİDEN BAŞLAMAK.....	165

BU KİTAPTA GEÇEN
BAZI KELİMELEİN ANLAMLARINI
MERAK EDİYORSAN...
167

KAYNAKLARI
MERAK EDİYORSAN...
169

NEDEN BU KİTAP?

Zaman değişti. Bilginin ulaşılabilir olduğu ama anlamlandırmanın gitgide zorlaştığı bir çağda yaşıyoruz. Bir tuşa basarak dünyanın her noktasındaki bilgiye ulaşabilen gençlerimiz, aynı kolaylıkla inançlarını da sorgular hâle geliyor.

“Allah varsa neden kötölük var?”

“Din dediğiniz şey neden bu kadar kural dolu?”

“Ben bir yaratıcıya inanıyorum ama bir dine ait hissetmiyorum.”

Bu cümleleri duymayan ebeveyn neredeyse yok.

Peki biz, bu sorular karşısında ne yapıyoruz?

Kaygılanıyoruz.

Kızıyoruz.

Ama en önemlisi, gençlere nasıl yaklaşacağımızı, ne söylememiz gerektiğini bilmiyoruz.

İşte bu kitap, tam da bu belirsizliğe bir pusula olsun diye yazıldı. Z kuşağının anlam dünyasını tanımaya, inançla ilgili kırılmalarını anlamaya, modern çağın sorularına sadece nasihatle değil, bilimle, gözlemle ve kalple cevaplar sunmaya çalışan bir rehber olsun istedik.

DİJİTAL YERLİ KUŞAĞIN KODLARI: Z KUŞAĞI KİMDİR?

Z kuşağı, 1997 sonrası doğan ve dijital dünyanın yerlisi olan kuşaktır. Onlar teknolojiye adapte olmadı, teknolojiyle doğdular. Bir bilginin ne kadar doğru olduğu kadar, ne kadar hızlı ulaşıldığı da onlar için önemli.

Araştırmalar gösteriyor ki, Z kuşağının dikkat süresi yalnızca sekiz saniye. Yani bir genci yakalayabilmek için sekiz saniyemiz var. O ilk sekiz saniyede “gerçek” olmadığımızı, “samimi” davranmadığımızı sezerlerse bizden uzaklaşıyorlar.

Z kuşağı bireyleri daha eleştirel, daha bireysel ve daha sorgulayıcıdır. Otoriteye körü körüne bağlılık yerine açıklama beklerler. Anlam arayışları yüksektir.

Özellikle pandemi sonrası yapılan çalışmalarda Z kuşağı gençlerinin %68’inin yaşamın anlamı üzerine kafa yorduğu, %57’sinin ise bir “iç boşluk” hissi yaşadığı ortaya çıkmıştır.¹

Bu gençler bilgiye aç ama öğütlere kapalıdır. Hazır reçetelere değil, rehberliğe ihtiyaç duyuyorlar. İnanç gibi soyut kavramlara yaklaşıırken de somut karşılıklar, yaşanmış örnekler görmek istiyorlar.

1 “Year in Review: Barna’s Top 10 Releases of 2022”, *Barna Group*, Web Erişim: 10.08.2025.

ANLAM ARAYIŞI VE İNANÇ KRİZİ: YENİ ÇAĞIN MANEVİ ZEMİNLERİ

Z kuşadının yaşadığı en temel krizlerden biri “anlam arayışı”dır. Sosyal medyada her an bir şeylere maruz kalan, her saniye karşılaştırılan, sürekli performans göstermesi beklenen gençlerde varoluşsal sorgulamalar baş gösteriyor.

Viktor Frankl’ın Logoterapi Teorisi’nde söylediğı gibi, insanın en temel ihtiyacı “anlam bulmaktır.” Anlam bulamayan bir genç, her şeyi sorgular hâle gelir; ailesini, okulunu, kimliğini... Ve en sonunda inancını...

Gençlerle yapılan son dönem çalışmalar, Z kuşadı bireylerinin geleneksel din anlatılarına uzak durduğunu ama bir yandan da “maneviyat” arayışı içinde olduklarını gösteriyor. Örneğın, Pew Research Center’in 2021 tarihli araştırması, ABD’de on sekiz-yirmi dört yaş arası gençlerin %32’sinin bir dine mensup olmadığını ancak %61’inin “kendini manevi olarak tanımladığını” ortaya koymuştur. Yani mesele inançsızlık değil, inançla kurulamayan bağ.

Birçok genç için din, sadece kurallar yığını gibi algılanıyor. Cevaplardan önce sorularla buluşmak istiyorlar. “Neden namaz kılmalıyım?”, “Neden Allah beni sınar?”, “Neden bir peygambere ihtiyaç duyarız?” gibi soruların kolay cevabı yok. Ama bu sorulara birlikte bakmanın, sorgulamaktan korkmamanın, sorgulamayı bir

tehdit değil bir fırsat olarak görmenin gençlere büyük bir kapı aralayacağını biliyoruz.

Bu satırlar, anlam arayan gençlere değil, o gençlerin yanında durmak isteyen yetişkinlere sesleniyor. Bir dini “ğretmekten” çok, bir manevi iklim oluşturmak isteyen ebeveynler, öğretmenler ve rehberler için bir eşlikçi niteliği taşıyor.

DEİZM, AGNOSTİSİZM, ATEİZM: KAVRAMLAR, KESİŞİMLER, KIRILMALAR

Geleneksel din anlayışına karşı mesafelenen gençlerin yöneldiği düşünsel yapılar artık daha rafine, daha bireysel. Dinsizlik artık sadece “Allah’a inanmıyorum” demekle sınırlı değil.

Deizm, agnostisizm ve ateizm gibi kavramlar, gençlerin zihin dünyasında daha çok yer edinmeye başladı. Ve çoğu zaman bu kavramlara yalnızca “reddediş” olarak değil, bir tür “alternatif anlam arayışı” olarak yaklaşıyorlar.

Deizm, bir Tanrı’ya inanmakla birlikte, bu Tanrı’ya dair herhangi bir dinî sistemin gerekliliğini reddetmeyi içerir.

Agnostisizm ise bilginin sınırlılığını kabul ederek Tanrı’nın varlığı hakkında kesin yargılarda bulunmaz.

Ateizm ise herhangi bir Tanrı’nın varlığını reddeder.

Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, bu üç kavramın gençlerin hayatında birer entelektüel tercih değil, çoğunlukla duygusal kırılmalar sonucu şekillenmesidir.

Yani bir genç “Deistim” dediğinde, aslında belki de “Allah’tan çok din anlatıcılarına küstüm” demek istiyor. Belki de “Sorduğum sorulara kimse cevap vermedi, ben de kendi yolumu seçtim” demek istiyor.

Bu noktada, kavramlarla değil, kalplerle konuşmak gerekir. Genęlerin inanętan uzaklaşma sebepleri sadece felsefi değil, çoğunlukla ilişkiseldir. Araştırmalar da bu görüşü destekliyor. Örneğin, 2021 yılında GENAR'ın Türkiye'de yaptığı bir saha araştırmasında, kendini "deist" olarak tanımlayan genęlerin %74' "dine dair meraklarının küçümsendiğini" ifade etmiştir. Bu veriler, genęlerin uzaklaştığı şeyin çoğu zaman "Tanrı" değil, "Tanrı adına konuşanların dili" olduğunu göstermektedir.

Kitabımız, bu kırılmaları görmezden gelmeden, kavramları ötekileştirmeden, genęlerle konuşan değil, onları "duyan bir dil" neriyor. Ve belki en önemlisi, ebeveynin kendisiyle de yüzleşmesini istiyor: "Ben gerçekten bir inancı mı aktarıyorum, yoksa sadece alıştığım ritüelleri mi sürdürüyorum?"

BİRİNCİ BÖLÜM

Z KUŞAĞINI ANLAMAK

Z KUŞAĞININ PSİKOLOJİSİ VE DEĞER DÜNYASI

Teknolojinin içine doğan Z kuşağı günümüzde sıkça konuşulan bir mevzu hâline geldi. “Z kuşağı hakkında ne düşünüyorsunuz?” diye sorulunca insanlar sanki o anı bekliyormuşçasına içlerini dökmeye başlıyorlar. Kimisi “Şımarıklar” diyerek hayıflanıyor, kimisi “Kibirli” diye dert yanıyor; “Hiçbir şeyi beğenmiyorlar, her şeyi bildiklerini düşünüyorlar” vb. birçok sözle eleştiriyorlar. “Bu gençlik nereye gidiyor?” sorusuyla tamamlanıyor şikâyetler.

Z kuşağı çok kısa sürede, birçoğumuzun çocukluk dönemlerinde maruz kalmadığı büyük değişimlere hatta dönüşümlere tanık oldu. Eskiden bir insanın yüz yılda görebileceği şeyleri üç-beş yıl içerisinde yaşayarak yakından tattılar. Bir zamanlar sadece büyüklerin görebildiği ve bilebildiği şeylere internet sayesinde gözleriyle şahitlik ettiler. Eskiden insanlar birkaç bin kişilik dar çerçevede yaşayıp onların haberleriyle günlerini geçirirken Z kuşağı milyarlarca insanın yaşadığı her şeye anbean tanıklık edebildi. Normal bir insanın takatinin üzerinde olan bu bilgi bombardımanı karşısında psikolojik olarak çok fazla etkilendiler. Bunun da olumlu ve olumsuz tesirleri oldu. Bu ilginç durum bütüncül bir bakışla incelenince ve örnekler üzerinden anlatılınca daha anlaşılır hâle geleceği için bazı somut örneklerle değinmek yerinde olacaktır.

Belki de insanlık tarihi boyunca hiçbir neslin maruz kalmadığı bir pandemi süreci yaşadık. Günlerce hatta haftalarca

evlerimizden çıkamadık. Zaten toprakla bağımızın iyiden iyiye koptuğu ve betonlara mahkûm edildiğimiz bir çağda hapis hayatı yaşadık. Tüm bunlar yetmezmiş gibi bir de yıllarca yüz yüze eğitimden dahi mahrum kalan bir nesil oldu Z kuşağı...

Nitekim konuyla ilgili bir çalışmanın sonuç bölümünde şunlar yazmaktadır:

“Çalışma kapsamında gençler, uzunca bir süre sosyal yaşam alanlarından uzak kaldıkları için kendilerine ve topluma yabancılaştıklarını, yalnızlaştıklarını belirtmişlerdir. Görüşme yaptığımız gençlerin bir kısmı evde online derslere girmek, ev içinde zaman geçirmek için farklı meşguliyetler edindiklerini, bu durumun bir süre sonra dışarı ile olan bağlarını azalttığını ifade etmişlerdir. Uzun süreli evde kalmak onlara göre, ‘bezginlik ve boşvermişlik’ gibi duygu durumlarına sebep olmuş ve kısıtlamalar kalktıktan sonra da evden çıkmak istemediklerini belirtmişlerdir. Çünkü onlar için dışarıya maskeyle çıkmak, kapalı ortamlara girememek, hastalığın hâlâ risk unsuru olarak devam etmesi, hastalığı yakınlarına bulaştırma endişesi ‘dışarıyı daha yorucu hâle’ getirmektedir.

Pandemi döneminde okudukları şehre ve üniversiteye gidemeyen gençlerin aileleriyle tam zamanlı vakit geçirmeleri, ortak mekânda uzun süre kalma mecburiyetleri ebeveynleri ve kardeşleriyle olan sorunları daha görünür hâle getirmiştir. Gençlerin ifadelerine göre, kuşaklar arası çatışma pandemi sürecinde ‘duygusal yorgunluğa’ neden olmuştur.”²

Z kuşağı için imtihanlar sadece pandemiyle sınırlı kalmadı. Gazze ve Ukrayna başta olmak üzere belki de yüzlerce yıl boyunca milyonlarca insanın hiçbir zaman göremeyeceği kadar çok savaş bir anda gördüler ve çok yakından takip ettiler. Parçalanmış

2 Aktaş, Doç. Dr. Gül, “Pandemi Sürecine Tanıklık Eden Gençler Üzerine Nitel Bir Çalışma: Üniversite Gençliği Örneği”, *Dergi Park*, Web Erişim: 15.06.2025.

bedenleri, saniyeler içerisinde yok olan devasa yapıları, koca bir şehrin yok edilmesini, akıl almaz bombaları, kitle imha silahlarını, katliamları ve birçok vahşiliği canlı yayınlarda seyrettiler.

Maruz kalınan felaketlerin ardı arkası kesilmedi. Ülkemizi yasa boğan deprem felaketi nabızlarımızın atış hızını düşürüp nefeslerimizi kesti. Yitip giden binlerce canımızla birlikte biz de ruhumuzdan bir parçayı toprağımıza gömdük. Yüzyılda bir gelecek felaketlere birkaç yıl içerisinde katlanmak zorunda kaldık. Gençler tüm bunları videolardan izledi ve betonların arasında çaresizce bekleyen, sonra da cansız bedenleri çıkarılan aileleri canlı canlı seyrettiler.

İşte tüm bu yaşananlar Z kuşağının değer yargılarını değiştirdi. Sorgulamaya ve araştırmaya başladılar. Ezbere tekrar edilen mantıksız iddiaların hayatta bir şey ifade etmediğini yaşayarak gördüler. Mesela savaşları gördükçe insan haklarının hiçbir şey ifade etmediğini anladılar. Depremin değil binanın öldürdüğünü keşfedince malzemeden çalanların ruhsuzluğuna kahroldular ve artık söze değil davranışa bakmaya başladılar.

Evet, karşımızda bedenleri küçük olsa da akılları büyük insanlar var. Ve artık kandırılmak istemiyorlar.

Gençlerimiz hakkında değinilmesi gereken bir diğer durum da sıkça sorulan ve sürekli cevapsız kalan, gençlerin nereye gittiği sorusudur. Bu konuda asıl hesaba çekilmesi gerekenlerin biz büyükler olduğu kanaatindeyim. Çünkü toplumun pusulası büyüklerin elindedir ve gidiş yönünü onlar belirler. Elbette büyükler kelimesinin içerisine yöneticiler, halk ve aile başta olmak üzere tüm toplum girmektedir.

Kısacası biz gençlerimizi nereye götürüyorsak oraya gidiyorlar. Öyleyse öncelikle kendi yaptıklarımıza ve hatta yapmadıklarımıza odaklanmamız, davranışlarımızı ve sözlerimizi gözden geçirmemiz gerekir.

BİLGİYE ERİŞİM HIZI VE ŞÜPHE KÜLTÜRÜ

Bilgi her ne kadar önemli olsa da artık ona bir tıkla ulaşılabilir. Bu sebeple bilgi, çabuk ulaşılanın değersizleşmesi sendromuyla karşı karşıya. Z kuşağı bunun farkında ve bilgisiz olduğu bir konuda dahi yapacağı ufak bir araştırmayla anında bilgiye doyacağını düşünüyor. Hatta bu nedenle bazılarının zihni hantallaşıyor ve hiçbir bilgiyi ezberleme, özümseme gereği duymuyorlar. Ayrıca her bilgiye değil pratikte karşılığı olan ve yarar sağlayan bilgilere önem veriyorlar.

Bilgiye çabuk ve kolay ulaşabilir olmak olumlu ve olumsuz etkilerini de beraberinde getiriyor. Bu durum bazı gençlerin daha hızlı öğrenmesini sağlarken diğer kısmının ise daha da bilgisiz kalmasına neden oluyor. Birçok genci hazırcılığa alıştırıyor ve araştırma yapmanın, bir konu üzerinde çalışırken diğer birçok konuyu da öğrenmenin, yeni pencereler açarak zihni geliştirmenin zevkinden mahrum bırakıyor. “Artık bir çip takılacak ve insan her şeyi bilecek”³ iddiaları Z kuşağının algısında araştırma yapmayı, öğrenmenin çilesine katlanmayı iyice değersizleştiriyor.

Bilgiye hızlı erişim olduğu gibi bilginin çok hızlı üretilmesi ve değişmesi de söz konusudur. Binlerce yılda üretilen bilgi miktarı

3 “Elon Musk, Kendisine Ait Neuralink Şirketinin İlk Kez Bir İnsanın Beynine Çip Yerleştirdiğini Duyurdu”, *BBC News Türkçe*, Web Erişim: 16.06.2025.

artık bir günde üretilmekte ve anbean değişebilmektedir.⁴ Bu baş döndürücü hıza yetişmek bir insan için mümkün değildir. Z kuşağının handikaplarından biri de kendisini bu noktada göstermektedir: “Bilgi okyanusunun içerisinde kaybolmak!” O kadar çok bilgiye maruz kalıyorlar ki hangisini alacaklarını, hangisine bakacaklarını bilemiyorlar. İşitsel ve görsel o kadar çok çeldiriciyle, uyarılarla karşılaşıyorlar ki kafaları karışıyor ve ne yapacaklarını bilemez hâle geliyorlar. Bu şaşkınlık ve şok olma hâli her şeyden önce doğru bilginin geçerliliğini sorguluyor. Hatta bazen “Tüm bu yaşananlar gerçek mi?” şüphesine bile yol açabiliyor. Bundan dolayı da her şeye şüpheyile yaklaşır hâle geliyorlar.

Bilginin sürekli ve hızlı değişimi bunu çok tetikliyor. Çünkü daha dün doğru olduğu zannedilen hakikatlerin bir anda yalan olduğu ortaya çıkıyor. Kandırılma hissi bir daha kanmamak için inanmamayı da yanında getiriyor. Hatta güncel olaylarda bile bu durumla sıkça karşılaşılabilir. Bir anda sosyal medyada gündem olan, günah keçisi ilan edilen, herkesin suçladığı birinin birkaç gün sonra masum olduğu anlaşılıyor. Bir hafta sonra ise olayın aslında çok daha farklı olduğu tespit ediliyor. Hatta bazen suçlu ve suçsuz kişinin tespiti günışırı değişiyor. Ertesi gün, zalim zannedilen kişinin mazlum, mazlum zannedilen kişinin ise zalim olduğu ortaya çıkıyor. Bir hafta sonra ise hepsinin zalim olduğu tespit ediliyor. Hatta bazen olaylar o kadar karmaşık hâle geliyor ki kimin ne olduğu dahi çözilemiyor. Genç de doğal olarak artık hiçbir bilgiye güvenemiyor. Çünkü doğruyu bulmak samanlıkta iğne aramaktan farksız hâle geliyor.

En çok güvenilen, birçok zor süreçten başarıyla geçen, bilimsel çalışmalar neticesinde ortaya konulan bilgiler dahi yeni bulgularla çürüyebiliyor. “Bilim ispatladı!” başlıklarıyla servis edilen

4 “Büyük Veri İstatistikleri 2025: Büyüme ve Pazar Verileri”, *Demandsage*, Web Erişim: 16.06.2025.

haberlerin aslında asparagas, bilim etiketiyle sunulan sahte bilgiler, yalanlar olduğu anlaşıyor. Bazen de söz konusu haberlerin, bir tane doğrunun içerisine onlarca yanlış katılarak sunulduğu hakikatiyle yüzleşen gençler haklı olarak güven duygusunda zedelenme yaşıyor.

Tüm bunların yanında dinî, siyasi, ekonomik konularda saatlerce hatta haftalarca süren tartışmalar da Z kuşağını bıktırmış durumda... “Bu kadar uzuyorsa hiçbir görüş doğru değıl” algısına sebebiyet veriyor. Bu sebeple gençler artık daha net ve kesin çözümler, bilgiler istiyor. Hatta artık yanlış olsa dahi kısa, net ve etkileyici konuşan birini gördüklerinde peşinden gitmekten çekinmiyorlar. Samimiyeti de unutmamak gerekir tabii ki... Çünkü bunlar şüphe etmelerine mâni oluyor. Şüpheden kurtulup tatmin olduklarında ise o kişiye hayran kalıyorlar. Böylece onun peşini bırakmıyorlar. Çünkü insan her ne kadar aklıyla konuştuğunu, hareket ettiğini iddia etse de aslında kalbiyle yaşıyor ve duygularına esir düşüyor.

BİREYSELLEŞME VE ÖZGÜRLÜK İHTİYACI

Endüstri çağı, insanları geniş aileden çekirdek aileye geçmek zorunda bıraktı. Zira sanayi çarklarının dönebilmesi için insanın öğütülmesi gereken bir zamanda geniş aileye yer yoktu. Bir kişinin çalışıp bütün evi geçindirdiği bir toplum, patronların işine yaramıyordu. Bunun yerine kadın-erkek, büyük-küçük herkesin söz konusu çarkların dönmesi için çalışması gerekiyordu. Şeytani zekâyâ sahip canavarlar böylece tek kişiye vereceği parayı beş-altı kişiye vererek hem daha çok verim almayı hem de daha az masraf yapmayı hedeflediler. Başarılı da oldular. Bunun yanında mutsuz ve tüketen insan yığınları görmek istediler. Böylece ürettiklerini rahatlıkla ve daha çok satabileceklerdi. Geniş aile bu hedefin en büyük düşmanlarından biriydi. Çünkü geniş ailede “az”, bereketli hâle geliyor, büyüklerden küçükleri küçükler giyiyor, herkesin bir avuç katkısı birleşince çok oluyor, müstakil evlerde toprakla meşgul olmak insanları rahatlatıyor, aile içi dayanışma sayesinde maneviyat artıyor ve gözler de tok oluyordu. Elbette sıkıntıları da vardı geniş ailenin ancak tüm etkenleriyle kıyaslandığında faydası zararından çok daha fazlaydı.

Endüstri devrimiyle geniş aile parçalanmalıydı ki aile üyelerinin her biri ayrı evlerde kiralarda sürünsünler, toprakla irtibatı kesilerek ruhsuz birer köle hâline gelebilsinler, doymayan nefisler tüketim çılgınlığında kendilerinden geçebilsinler ve sürekli

muhtaç bir hâlde çarkı döndürebilsinlerdi. Bu sebeplerle çekirdek aileye geçiş için bütün imkânlar seferber edildi. Ama bununla da yetinmediler. Şimdi de özgürlük maskesi altında “yalnızlığı” pazarlıyorlar. Dizileriyle, filmleriyle, reklamlarıyla, işitsel ve görsel bütün imkânlarıyla bu konuda da başarılı olma yolunda emin adımlarla ilerliyorlar.

Bilgi çağında yaşıyoruz ancak ilginç bir çelişkiyle bilgisizliği, cehaleti iliklerimize kadar hissediyoruz. Herkesin her şeyden anladığını zannettiği ancak hiç kimsenin hiçbir şeyden anlamadığı bir dönemdeyiz. Bilgiçlik taslayanlar bir saatten sonra yalnızlığı da över hâle geliyorlar. Zira kibirli insan çevresiyle uyum sağlamıyor. Hele ki narsist ise en sevdikleri dahi bir yere kadar tahammül gösterebiliyor. Ve sonunda yalnızlık zindanında baş başa kalıyor kişi... Yalnızlığın acısını yudumladığı anda ise artık çok geç oluyor geri dönmek için. “Evet, bu mezarda yalnız yaşamak zorunda kaldın. Bunu sen seçtin. Şimdi üzölmeye yer yok, tadını çıkar!” diye fısıldıyor şeytan, sinsi bir tebessümle.

Kişi, içinde bulunduğı bu karanlıktan kurtulamayacağını anlayınca güzelleme yöntemine baş vuruyor. “Yanlış bildiğın yolda herkesle yürüyeceğine, doğru bildiğın yolda tek başına yürü!” sloganlarıyla mutlu olmaya çalışıyor.

İnsanları yalnızlığa iten tek şey bu değil elbette. Bazen aileler, arkadaşlar, çevre de insanları yalnızlık çukuruna atabiliyor. Herkes kendi dünyasına o kadar çok dalıyor ki insanlarla irtibat kurmak, muhabbet etmek, halka olmak için çaba harcayan kişi dahi enerjisi bitince kabuğuna çekilmek zorunda kalıyor.

Kimi zaman da hakarete ve aşağılanmaya maruz kalıyor insan. Bu sebeple de irtibat kurmaktan, bir ortamda bulunmaktan veya konuşmaktan çekiniyor. Yalnızlık mağarası en iyi sığınak gibi geliyor ona. Özellikle akran zorbalığının kol gezdiği gençler arasında bu durum oldukça yaygın.

İnsanların yalnızlığa sürüklenmesinin bir başka nedeni ise ekonomik zorluklardır. Nitekim Dr. Gülay Cezayirli şöyle demektedir:

“Sosyal yalnızlık; kişilik uyumsuzluğunun basit şekilleri olan güvensizlik duygusu, sinirlilik, aşağılık duygusu, bastırılmışlık, geri çekilme eğilimi, suçluluk, değersizlik duygusu ve toplumdan dışlanmışlığın daha hafif formlarını ortaya çıkarabilmektedir. Ekonomik durumdaki kötüleşme sosyal yalnızlığın ve toplumdan soyutlanmışlığın tek nedeni olmamakla birlikte en önemli nedenlerinden birini oluşturmaktadır.”⁵

Ekonomik ihtiyaçlar aile kurmaya engel olabildiği gibi var olan ailelerin dağılmasına ve yalnız yaşamın kapılarını açmaya da neden olabilmektedir.

Şehirler, özel hayatın en çok ihlal edildiği yerlerdir. İnsanlar fiziksel olarak iç içe geçtikçe ruhi açıdan birbirinden uzaklaşır. Çünkü özel alanının ihlal edildiğini düşünür ve savaş moduna geçer, savunma pozisyonu alır. Bu sebeple etrafındakileri düşman olarak görmeye başlar. Zamanla toplumda yan yana yaşayan düşmanlar meydana gelir. Bu durum, yalnızlık canavarını daha çok semirtir. Bulaşıcı hastalıkların, psikolojik sorunların, travmaların ve hatta fakirliğin şehirlerde daha çok olduğunu da unutmamak gerekir. Bunların hepsi dar bir yerde yaşamak zorunda bırakılan insanların mahkûm olduğu sorunlardır ve şehir hastalığıdır.

Tarım toplumunda insanlar tüm işlerini imece usulü hallettikleri için birbirleriyle dayanışma içerisinde olurlar. Özellikle akrabalar birbirlerini sürekli arar sorar ve koruyup kollarlar. Hatta tarım toplumunda kadınların erken evlenmesinin ve çok çocuk doğurmasının başlıca nedeni de budur. Çünkü ailesi ne kadar kalabalık olursa o kadar güvenli bir ortam oluşur, iş yükü hafifler, zenginlik ve refah içerisinde yaşama imkânları artar; şayet

5 Cezayirli, Gülay Dr., “Kürelleşme, Bireyselleşme ve Toplumsallaşma”, *Dergi Park*, Web Erişim: 17.06.2025.